

גורה ההיכל

לע"נ הטהורה של מורנו ורבינו עטר הגה"צ מרן רבי משה יעקב ווייס בן הגה"ק רבי אברהם צבי זצ"ל נלב"ע ח"י בטבת תשע"ב

יו"ל ע"י בית המדרש הגדול "היכל אברהם צבי" נוה אחיעזר
בנשיאות מורנו הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א גאב"ד נוה אחיעזר
רח" נחשוני 3 (מאחורי ביינבים 7-9), נוה אחיעזר בני ברק
עש"ק פרשת וישלח י"ג בכסלו תשע"ח, גליון מס' 409

זמני כניסת ויציאת השבת

הדה"נ	מוצ"ש	ר"ת
4:14	5:15	5:48
ב"ב		
4:00	5:14	5:47
ירושלים		

חידות לפרשת השבוע

במבחן לתנ"ך הציגו בפני התלמידים שני חידונים בפרשת השבוע:

יעקב ברבים
יונה ביחיד.

התלמיד השנון השיב בחידוד:
ברבים למקנה
ביחיד לעצמו.

מפי תאומים
יש לי תאומים.

התלמיד השנון השיב בחידוד:
כל רב
יפתור את החידה.

נושא הלכתי לפרשת השבוע

משיעוריו של הגאון רבי יצחק ישעי' ווייס שליט"א
גאב"ד נוה אחיעזר – בני ברק

הדברים נכתבו להגדיל תורה ולהאדירה, ולא להלכה למעשה

להוציא אחרים בקידוש מבעוד יום, והוא אינו מקבל שבת

[בראשית לג, כח] [יחן את פני העיר. במדרש רבה (עט, ו): ויחן את פני העיר, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבעוד יום, וקבע תחומין מבעוד יום, הדא אמרת ששמר יעקב את השבת קודם שניתן.

שאלה: מי שנמצא בערב שבת אחר פלג המנחה בבית חולים, ורוצה להוציא במצות קידוש את הנמצאים, ולהתנות שהוא עדיין אינו מקבל שבת, כדי שיוכל לנסוע לביתו לפני כניסת השבת.

לא קיבל עליו שבת אם נחשב מחוייב בקידוש

בהגהות רעק"א על השו"ע (או"ח רסז, א), וז"ל: "מסתפקא אם אחד שלא קבל עליו שבת יכול להוציא לקדש למי שקבל עליו שבת. דיש לומר דלזה שלא קבל דהוא חול אצלו הוי כאינו מחוייב בדבר, כההיא דירושלמי (מגילה ב, ג) הובא בתוספות יבמות (יד, א ד"ה כי) בן עיר אינו יכול להוציא לבן כרך דהוי אינו מחוייב בדבר. או דהכא עדיף, דבידו להביא עצמו לידי חיוב, לקבל עליו שבת, וצ"ע לדינא עכ"ל. - ובספק זה נסתפקו פוסקי זמננו למעשה, בנידון מי שרוצה להתנדב להוציא חולים בבתי חולים חובת קידוש אחר פלג המנחה, ורב עליו הדרך לשוב ברגל לביתו, לכן רצונו שלא לקבל שבת, ולשוב ברכב לפני זמן הדלקת הנרות.

הוכחת רעק"א מהירושלמי מגילה

וזה לשון הירושלמי מגילה הנ"ל: ר' בון בר חייה בעי וכו', בן עיר מהו שיוציא בן כרך ידי חובתו, ייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו. בן כרך מהו שיוציא את בן עיר ידי חובתו, ייבא כהדא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו, או ייבא כהיא דאמר ר' חלבו רב חונה בשם ר' חייה רבה (ירושלמי מגילה דף ג, א ושקלים א, ב) הכל יוצאין בארבעה עשר שהוא זמן קריאתה. - צידד רבי עקיבא איגר שאינו מוציא, על פי הכרעת הירושלמי על הבעיית הראשונה, שכן עיר אינו מוציא בן כרך, כיון שאינו מחוייב. ומה שהסתפק הירושלמי לגבי בן כרך שיוציא, הרי נתן טעם לצד שיכול להוציא, אף שבכל מקום אין שאינו מחוייב מוציא, כיון שלשיטת רבי חייה רבה גם בן כרך יוצא בארבעה עשר, [ושלא כשיטת הבבלי, כמו שכתב במראה הפנים שם, אולם ראה בפרי מגדים (או"ח מש"י תרפח, ד) שכתב שאין חולק על רבי חייה רבה, דבן כרך יוצא ב"ד. ולא כמו שכתב הפרי חדש שבבלי (מגילה ב, ב) דאמר זמנו של זה לא כזמנו של זה, משמע דחולק על רבי חייה רבה, אימא לכתחלה קאמר. ולא לאפושי מחלוקת בבלי וירושלמי, ואכמ"ל]. ומוכח שבלא סיבה זו פשוט לירושלמי שלפני זמנו אינו יכול להוציא.

דעת הריטב"א שיכול להוציא אף אם אינו מוציא את עצמו

הריטב"א בהלכות ברכות (פ"ה, ג) הכריע בספק זה, [אלא שלא ראוהו האחרונים, שנדפס לראשונה בסוף שו"ת חיים וחסד (מוסאפיה), בשנת תר"ד]: 'המחוייב בדבר, כשם שאם עשה מצותו כבר מוציא לחבירו, כך מוציא קודם שיוציא לעצמו, כגון בן כרך מוציא לבן עיר [אף] שעדיין לא הגיע זמנו'. - הרי שאף שכן כרך עדיין אינו יוצא בקריאה זו, בכל זאת יכול להוציא בן עיר. [למד מן כרך לכל שאר דינים, ולא ס"ל שבבן כרך סיבה מיוחדת שמוציא, כיון שכן כרך עצמו יוצא ב"ד, כצד שני של הירושלמי]. ולכאורה כל שכן שמי שעדיין לא חלה שבת אצלו שיכול להוציא בקידוש את המחוייב, וכמו שכתב הגרעק"א בצד השני.

דעת הרשב"א שאם לא הגיע זמן חיובו אינו מוציא אחרים

בשו"ת הסבא קדישא (מהסב"ק אלפאנדארי, ח"ג, ד. ונדפסה לפני כן בספרו שו"ת מהרש"א, ו) הביא את הלכות הריטב"א הנ"ל, [כשדן אם מי שאינו אבל יכול לברך ברכת אבלים - שנוהגים הספרדים לברך בברכת המזון בסעודות שבבית האבל - כדי להוציא אשה אבלה]. אלא שתמה שמבואר להיפך בחידושי הריטב"א (מגילה ב, א ד"ה ולענין), בשם הרשב"א (בחיידושי שם ד"ה אלא) שכן עיר או בן כרך אינם מוציא בן כפר, שהרי לא הגיע זמנו, וכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים (ר"ה כט, א), והביא ראיה מהירושלמי (הג"ל) בן כרך אינו קורא לבן עיר ובן עיר אינו קורא לבן כרך. ואיך כתב בהלכותיו שכן כרך מוציא לבן עיר. - ולכאורה דעת הרשב"א היא כצד הראשון של חקירת הג"ר עקיבא איגר, שכל שלא הגיע זמן חיובו, כגון שאינו מקבל עדיין שבת, דומה לבן עיר שאינו מוציא בן כרך ולא בן כפר, ולכן אף מי שאינו מקבל שבת אינו יכול להוציא את מי שמקבל שבת.

לרבותיו של הרא"ה מי שאינו מקבל שבת יכול להוציא בקידוש

והריטב"א (שם בחידושי) מביא דעת החולקים על הרשב"א: 'זמורי [-הרא"ה] נר"ו בשם רבותיו ז"ל, דכפרים המקדימים ליום הכניסה כך היתה עיקר התקנה, שיהא בן עיר קורא להם [ו]לכחד עם חשיבי, וכיון שעדיין הוא מתחייב לא חשיב לגמרי כמי שאינו מחוייב בדבר. אלא הרי הוא כאותה

הירושלמי לגירסת המאירי, שכן כרך מוציא בן עיר, שנקרא מחוייב במגילה כבר מליל י"ד.

גם הבבלי סובר שמי שאינו מחוייב אינו מוציא

כתב הסבא קדישא (שם בתחילת התשובה), בעניין מי שאינו אבל שאינו יכול לברך ברכת אבלים, להוציא אשה אבלה. שלא רק הירושלמי [לגירסת רוב הראשונים] סובר שכל שאינו מחוייב אינו מוציא, אלא מפורש יוצא כן גם מתלמודא דידן, וכמו שאמרו במס' ברכות (כ, ב) דאם האשה אינה חייבת בברכת המזון מדאורייתא אינה מוציאה איש דחייב מן התורה. וכן מבואר במס' מגילה (יט, ב) שאם חרש שאינו שומע אינו בר חיובא, אינו מוציא אחרים. - אך אין להביא ראיה מדבריו לנידון רבי עקיבא איגר, ולהכריע שמי שיהיה מחוייב אחר כך נחשב כעת אינו מחוייב, וכן אין ראיה מדברי הבבלי לעניין אשה וחרש, שאלו לא יהיו מחוייבים כלל, ורק מהירושלמי ניתן ללמוד זאת.

לא הגיע זמנו לרש"י הוא בר חיובא

וביאר הסבא קדישא, שמה שכתב רש"י (מגילה ב, א) שכן עיר מוציא את בני הכפרים, [והאחרונים] [דינא דחיי עשין מגילה קל, ב. טורי אבן מגילה. זרע אברהם יצחקי, יב, ועוד] האריכו ליישב. אף רש"י מודה שמי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא, אלא שלדעתו בן עיר מוציא בני הכפרים, משום שנחשב בר חיובא השתא אף שעדיין לא הגיע זמנו [שלא כירושלמי לגירסת הראשונים], וכמ"ש במקראי קודש (למהר"ח אלפאנדארי, קמב, א) והמהר"ם בן חביב בשו"ת גינת ורדים (או"ח א, יג) והראש יוסף (אישקאפה, תרפח) ועוד. - ואם כן לדעת רש"י שכן עיר מוציא בן כפר אף שהוא אינו יוצא בקריאה זו, וה"ה כשאינו מקבל עדיין שבת, יכול להוציא מי שמקבל שבת.

הכרעת הסבא קדישא אלפאנדרי שיכול להוציא

כאמור, רבי עקיבא איגר מסתפק. אולם בשו"ת הסבא קדישא (בסוף התשובה הג"ל) מכריע שודאי מי שלא קיבל שבת יכול להוציא בקידוש את מי שמקבל שבת, וכשיטת רש"י והריטב"א בהלכותיו ובחידושו בשם הרא"ה בשם רבותיו והמאירי דגם לפני זמנו הוי בר חיובא. ואף [הרשב"א] הסובר שכן עיר אינו מוציא בן כפר, יודה שלעניין קידוש שאני ואינו דומה בכלל, שהרי אם רוצה יכול לקדש גם לעצמו, ואינו נחשב שאינו בר חיובא בגלל שאינו רוצה לקבל שבת כעת, וכסברת רבי עקיבא איגר בצד השני של חקירתו.

מי שמקדש בארה"ב בערב שבת להוציא הנמצא בארץ ישראל

בשו"ת מנחת שלמה (א, ג) דן בזה באריכות בנידון שאלתנו [ונדפס תחילה במוריה אלול תשמ"ז]. ובתוך דבריו כתב שנראה שאף אם יוצאים ידי קידוש בשמיעת קול בטלפון, מ"מ מי שנמצא בארה"ב ומשמיע קידוש בחצות היום של ערב שבת באזני מי שנמצא בא"י שאצלו כבר שבת, או קורא מגילה ביום י"ג בצהרים באזני בן ארץ ישראל שאצלו כבר ליל י"ד, לא הוציא ידי חובה. כיון דהקידוש שבארה"ב בימות החול לא נקרא כלל קידוש, וכן קריאת המגלה, אף שהוא חייב בערבות עבור בני א"י. וביאר המנחת שלמה את ההבדל, ששם השומע עצמו אילו היה בארה"ב בזמן זה לא היה יכול לקדש ולקרוא המגלה, על כן אין מועילה לו קריאת אחר הנמצא במקום כזה, כי שומע כעונה נחשב כאילו השומע עצמו מקדש במקומו של העונה. אבל בנדון שאלתנו, אע"ג דמיד לאחר הקידוש יכול השומע לבקש מהמקדש להדליק עבורו נר, דמי שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לחברו לעשות לו מלאכה (שו"ע או"ח רסג, יז). מ"מ הואיל ואם המקדש ה' רוצה עכשיו לקבל שבת ה"י יכול לצאת בעצמו בקידוש זה, שפיר נקרא מדין ערבות בשם קידוש לגבי השומע, וחשיב כאילו קידש השומע בעצמו.

חילוק בין בן ארץ ישראל בחוץ לארץ למקדש בעוד יום

עוד הביא מהאמרי בינה (להגר"מ איועבאך, שבת יא) שכתב לענין בן ארץ ישראל שהוא בחוץ לארץ ודעתו לחזור, דיכול שפיר להוציא את בן חוץ לארץ ידי חובת קידוש ביו"ט שני של גלויות, כיון שבידו להביא את עצמו לידי חיוב, אם יקבע בדעתו שלא יחזור עוד. ומביא שם את דברי רעק"א, דמי שלא

שאמרו (ר"ה כט, ב) כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא כיון דבר חיובא הוא, ואף אלו הרי כפרים ראויים לקרוא ב"ד עם העיירות, [וכן בני העיירות] פעמים קורים ככפרים כשאין י' בטלנין. [אבל] בן עיר וכן כרך חלוקים לגמרי בדיניהם, וזמנו של זה לא זהו זמנו של זה כלל, ולפיכך אין אחד מהם מוציא לחברו'. וגם שיטה זו היא שלא כדבריו בהלכותיו שכן כרך מוציא בן עיר. - הביא גם כאן שמי שעדיין לא נתחייב מוציא חברו, כגון בן עיר לבן כפר, שדומה למי שכבר עשה מצוותו, כדבריו בהלכותיו. [אלא שסותר למה שכתב שם שכן כרך מוציא בן עיר, וראה לקמן]. וא"כ לדעת רבותיו של הרא"ה אף מי שעדיין לא מקבל שבת, כיון שיכול לקבל שבת, דומה לבן עיר שמוציא בן כפר, ויכול להוציא בקידוש, וכצד השני של חקירת הגרעק"א.

הכרעת הריטב"א לאור דברי הירושלמי

בהערות מעין הברכות (להגר"מ בלוי) על הלכות הריטב"א, ציין שבירושלמי (מגילה הג"ל) בן כרך אם מוציא לבן עיר היא בעיא דלא איפשטא, ופסק הריטב"א לקולא, ככל בעיא דלא איפשטא במילי דרבנן. ודוקא בן כרך לבן עיר, אבל להיפך לא, כדאיתא התם. - ודבריו תמוהים, שהרי הבאנו לעיל, שכל מה שלא פשט הירושלמי, הוא רק לעניין בן כרך, כיון שלרבי חייא רבה גם ב"ד יוצא בקריאתו, אבל פשוט לירושלמי שמי שאינו מחוייב אינו יכול להוציא.

ובשו"ת הר צבי (או"ח א, קס) תמה, כיצד סותם הריטב"א בפשיטות דבן כרך מוציא בן עיר, על סמך ירושלמי שנשאר בספק. ואי משום ספיקא דרבנן לקולא, הא אין עושיין ספיקא דרבנן לכתחילה. [והעירו עליו, דיש להכריע איבעיא זו לקולא, ככל תיקו דברבנן, כמש"ל, כמו שמכריע הפרי מגדים (תרפח מש"ז, ד), יובא להלן]. וגם הוא לא הרגיש כנ"ל, שלנידון הריטב"א, 'המחוייב בדבר...', מוציאו קודם שיוציא לעצמו, מוכח מהירושלמי איפכא, שהרי הכריע שכן עיר אינו מוציא בן כרך, ורק לעניין בן כרך נסתפק מטעם צדדי, כמש"ל. ומחמת תמימתו כותב שאין דברי הריטב"א נובעים מהירושלמי, ולא בא להביא ראיה מהירושלמי לפסיקתו, שמוציא חברו קודם שיוציא לעצמו. אלא שהביא דוגמה למוציא קודם שיצא, בן כרך שמוציא לבן עיר. - ואם כי נראה שצדק ההר צבי שאין כוונת הריטב"א להביא ראיה מהירושלמי, כי לא מצאתי בהלכות הריטב"א שיכתוב מקורות או ראיות לפסקיו. עדיין צריך ביאור איך הכריע שכן כרך מוציא, בעוד שבחידושי מגילה הביא הן את הרשב"א והן את רבותיו של הרא"ה שלדעת שניהם בן כרך אינו מוציא, והביא שכן הוא בירושלמי. ולמה לא הביא דוגמה פשוטה, כגון בן עיר מוציא בן כפר, כשיטת רש"י (ריש מגילה). ואף שכתב בשו"ת הסבא קדישא (הג"ל), שצריך לומר שבהלכותיו חולק על רבותיו של הרא"ה, ולדעתו אף זמנו של זה אינו כזמנו של זה, מקרי מחוייב בדבר. עדיין צריך הסבר מניין הכריע להיפך.

יישוב דברי הריטב"א בהלכותיו

ונראה ליישב על פי דברי המאירי (מגילה יט, ב, בסוף ביאור משנה ד, הובא בשו"ת הסב"ק ובהר צבי): כלל ידוע בתלמוד כל המחוייב בדבר מוציא את הרבים ידי חובתו. מעתה שאלו בתלמוד המערב, בן עיר מהו שיוציא בן כרך וכן כרך מהו שיוציא בן עיר, והשיבו בן עיר אינו מוציא בן כרך שהרי נפטר לו, ופקעה ממנו חובת מגילה. בן כרך מוציא בן עיר, אעפ"י שאין זמנו עדיין, שהרי מכל מקום חיוב מגילה מוטל על הכל מתחילת ליל י"ד, עכ"ל. נראה שהמאירי גורס בירושלמי שהבעיא נפשטה, ובן עיר אינו מוציא בן כרך, שכבר פקע ממנו חיוב הקריאה, אבל בן כרך מוציא בן עיר, שחיובו מוטל מתחילת ליל י"ד. - ואם כן אף מהמאירי מוכח כצד השני של חקירת הגרעק"א, שיכול להוציא אף כשהוא עצמו אינו יוצא. - ומאחר שחידושי הריטב"א למגילה נכתבו בצעירותו, כמו שהוכיחו המהדירים. יתכן שלאחר זמן מצא את הגירסא שהיתה לעיני המאירי, [שאינה כגירסת הרשב"א שהביא בחידושו], והוטבה בעיניו. ולכן כשהביא בהלכותיו שיטת רבותיו של הרא"ה, שלפני זמן החיוב דומה לאע"פ שיצא מוציא, נקט לדוגמה הכרעת

המזון וברכת התורה, הכא בשעה שהוא מקדש השומעים עוד לא התפללו ערבית, ולא קידושו שבת בתפלתם, וחיוב קידוש שלהם הוא מדאורייתא. ואיך יוכל להוציאם. והביא מהאמרי בינה (להגר"מ איערבאך, שבת יא הנ"ל) שהוכיח דלא כהשאגת אריה, 'ממה דחיוב פרשת זכור דהוא דאורייתא וכל ישראל יוצאין בקריאת התורה, הרי דאף חיוב דאורייתא יכול להוציא המחוייב בדבר'. ותמה עליו, 'מ"מ מנין לו דיוצאין גם אם הקורא עצמו כבר יצא. אולם מלשון האמרי בינה 'דכל ישראל' משמע שהוכחתו היא מעין פוק חזי מה עמא דבר, שכל ישראל יוצאין בקריאת התורה, ולא שמענו שזוהרין שלא יוציאם מי שכבר יצא בעצמו.

מי שיכול לקבל שבת נקרא מחוייב

ולפי מה שכתבו התוס' במס' ברכות (מח, א ד"ה עד), דאף מי שלא אכל כלל ה"י יכול מן הדין להוציא אחרים בברכת המזון וחשיב כמחוייב בדבר אע"פ שלא אכל כלום וכדאמרינן בכל הברכות דאע"פ שיצא מוציא, והיינו טעמא דכיון שחברו כבר אכל וחייב לברך הרי כל ישראל ערביין זה לזה, ומה שאנו מצריכים שיאכל כזית דגן הוא רק כדי שיכול לומר שאכלנו משלו, הרי חזינן דכיון שאם הוא עצמו אכל חייב לברך שפיר חשיב כמחוייב בדבר אע"ג דעכשיו לא אכל, וא"כ ה"נ גם כאן כיון שאם הוא עצמו ה"י מקבל שבת ה"י חשיב כמחוייב בדבר שייך שפיר דין ערבות.

חילוק בין ברכת המזון לקידוש

והוסיף המנחת שלמה, דאפשר דשאני ברהמ"ז שנוהג בכל עת ובכל שעה ולכן יש על זה תמיד שם של ברהמ"ז, אבל כל זה דוקא מפני שגם המברך שייך עכשיו במצוה זו, משא"כ קדוש שייך רק בשבת ולא בימות החול, ולכן אפשר דחשיב קצת כאילו המקדש נמצא במקום שלפי האופק עדיין לפני פלג המנחה, והשומע נמצא במקום שכבר לילה, שהביא לעיל דפשוט הדבר דלא יצא. ועיקר הספק של הרעק"א הוא רק מפני שאם ה"י רוצה ה"י יכול גם המקדש לעשות עכשיו אותו הקידוש גם לעצמו, וכיון שכן אפשר דהרי זה דומה במקצת למי שעושה קידוש שבת בבקר לפני התפלה עבור אחר שכבר התפלל וחייב בקידוש, דאע"ג שהמקדש עצמו עדיין לא התפלל ואינו חייב כלל בקידוש ומותר שפיר לשתות גם בלא קידוש, שהרי גם אם ירצה לעשות עכשיו קידוש לאו כלום הוא כיון שצריך להיות דוקא במקום סעודה.

אבל מ"מ חלוק הוא נדון דידן מהתם, כיון שהוא עכ"פ בזמן כזה אשר אילו התפלל קודם ה"י יכול שפיר לקדש, ולכן הרי זה דומה לברהמ"ז דשפיר חשיב כמחוייב בדבר אפי' לא אכל כלל. ובפרט דמסתבר שהוא חייב להתפלל גם עבור זה כדי שיוכל אח"כ לקיים מצות קידוש, מ"מ אין זה דומה לזה שהמקדש ה"י יכול ג"כ לקבל עליו שבת כיון שבאמת הרי עכשיו אצלו חול ומותר בכל מלאכה אלא שאם ירצה יוכל גם הוא לשנותו ולעשותו שבת, אבל מ"מ כל זמן שאצלו עדיין חול וכך הוא גם האמת אפשר דהרי זה חשיב כאילו רק השומע מחוייב בדבר ולא המקדש.

הן אמנם מבואר בגמ' ר"ה ובשו"ע ס"י תקפ"ז בתוקע שהוא עצמו עומד כולו מבחוץ והכניס את השופר לבור ותקע, דאף שהוא עצמו לא יצא מפני ששומע קול הברה מ"מ העומדים בתוך הבור שפיר יוצאים בתקיעתו, אך שאני התם דכיון שהוא מחוייב בדבר ה"ז חשיב שפיר תקיעה לגבי השומעים ומה שהוא עצמו אינו יכול לצאת היינו מפני שיש עוד תנאי שצריך גם לשמוע והוא כעין כוונה לצאת, והרי זה דומה למקדש עבור אחרים דאע"ג שהמקדש אין בדעתו לקבוע שם סעודה ונמצא דאף אם יכוין גם עבור עצמו לא יצא בכך ידי קידוש מ"מ יכול שפיר להוציא אחרים שהם כן רוצים לקבוע שם סעודתם, משא"כ מי שמברך מקדש השבת ומיד הוא עושה בהיתר כל מלאכה כמו בחול מפני שאצלו עדיין לפני השבת, יתכן דאין זה קרוי כלל בשם קידוש, דאע"ג דחשיב קצת כמחוייב בדבר משום טעמא דערבות מ"מ אפשר דאין זה קידוש והרי זה חשיב כאילו שמעו בשבת קידוש שנעשה לבטלה ביום חול.

קיבל שבת יכול להוציא ידי קידוש את מי שקבל עליו שבת. והביא שבס' בצל החכמה (להגר"ב שטערן, א נה) שהעיר עליו שרעק"א נשאר בספק, והוסיף להקשות "דשאני התם דחיובא רמיא עליה, וגם בדעתו לקבל שבת כשיגיע זמנו, על כן אולי מהני מה שגם עתה בידו לקבלה, משא"כ בנידון דידן שאין עליו שום חיוב לעשות ב' ימים טובים של גלויות, וגם אין בדעתו לעשות גרע טפ"י". [וכן חילק במשמרת חיים (שיינברג, א, שבת זי)]. ועוד הוסיף להקשות ממה שכתבו גדולי אחרונים שאורחים בני א"י הבאים לחו"ל צריכים להשתדל שלא לעלות לתורה ביו"ט שני, וגם כהנים צריכים להמנע מנשיאת כפים במוסף של יו"ט שני, מאחר שאינו יו"ט אצלם. א"כ עליו להמנע גם מלעשות קידוש.

ההבדל במהות חיוב קידוש יום טוב שני למגילת ט"ו

אך המנחת שלמה דעתו, דאף שאין בן כרך יכול להוציא לבן עיר, ולא מהני כלל מה שיכול להחליט להשאר בעיר, דהתם כיון דאין זמנו של זה כזמנו של זה הו"ל כשני חיובים שונים, ולכן אינו חשיב כמחוייב בדבר. וה"ה נמי דאין בן עיר יכול להוציא לבן כרך. משא"כ הכא הרי שניהם חייבים לקדש רק באותו היום שכתוב בתורה ולא ביום אחר, שהרי חלילה לטעות כאילו באמת לבני חו"ל עוד יום נוסף למה שכתוב בתורה, אלא דמשום חששא דשמא יחזור ח"ו הדבר לקלקולו ולא ידעו מתי הוא יום הראשון, נשאר במנהג אבותיהם כאילו הם גם עכשיו חוששים על היום השני שהוא יום הראשון. משא"כ בני א"י שמעולם לא נהגו בכך, ונמצא דהו"ל כאילו גזרו חז"ל על בני חו"ל לא לצאת ידי קידוש שבני א"י יוצאים ביום הראשון בלבד אלא א"כ יוסיפו לקדש מפני מנהג אבותיהם גם ביום השני, ולראותו כאילו הוא עכשיו יום הראשון. ועל ידי זה שיקדש בשני הימים הוא יוצא בשלימות מה שחייבה תורה לקדש רק ביום הראשון בלבד. ולכן אפשר דחשיב כשייך באותה מצוה וגם בן א"י יכול להוציא לבן חו"ל, ואמרינן דאע"ג שכבר יצא י"ח בקידוש שעשה אתמול, מ"מ כללא הוא דכל ישראל ערביין זה לזה ואע"פ שיצא מוציא, וגם יכול לברך עבורם שהחיינו והגיינו לזמן הזה, כיון דלגבי השומעים הו"ל כאומר לזמן הזה שהוא יו"ט לבני חו"ל.

לא קיבל עליו שבת אם מחוייבים להוציא מדיון ערבות

ובמנחת שלמה דן בזה בלצדד שאינו יכול להוציאם, שהרי אמרו (ר"ה כט, א) לענין ברכת לחם ויין ושאר ברכות הנהנין, שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא, דכיון שאינן חובה אלא שאסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה, אין כאן ערבות, שיכול שלא ליהנות ולא לברך. אם כן גם בנידוננו, לכאורה השומעים אינם חייבים להקדים לקבל עכשיו שבת, ועדיין לא קיבלוה, א"כ עדיין אין עליו ערבות. וכיון דהמברך עצמו אין דעתו לצאת, אינו יכול כלל להוציאם. אך אולי כיון שמקבלים שבת ע"י קידוש זה, מהני, אע"ג דבתחלת הקידוש עדיין לא קבלו שבת. וסיים דעדיף טפי לבקש את השומעים שיקבלו עליהם קדושת שבת לפני הקידוש, ואז יוכל שפיר להוציאם אחרים בלי שהוא עצמו יצא, כמו שביצא מוציא.

להוציא בדיעבד מכה חיוב ערבות

שוב צידד המנחת שלמה, שכיון שלדעת השלטי הגבורים (פסחים קה, א כא, ב מדפי הרי"ף) 'לאו שפיר דמי, לקדש מבעוד יום לפני צאת הכוכבים, דכי היכי דאין השבת קובעת למעשר עד שתחשך לגמרי, כן אינה קובעת לקידוש, אלמא זמן הראוי לקידוש הוא בעיצומו של שבת'. והסכימו האחרונים שאין נכון לעשות קידוש לכתחלה כי אם סמוך קצת לחשיכה, ולא קודם אף שהוא כבר לאחר פלג המנחה, וכל שכן כשלא התפלל מעריב, (עיין ביאור הלכה רעא). וא"כ אולי רק אם המקדש עצמו מכין לצאת, יכול שפיר להוציא גם אחרים. אבל אם המקדש אין דעתו לצאת לאו כל כמיניה להוציא אחרים, כי יתכן דליכא ערבות אלא בזמן שנכון לכתחלה לקדש, ואז נחשב קידוש לשומע אע"ג שלמקדש אינו כלום. משא"כ בזמן שאין נכון לכתחלה לקדש, אפשר שגם בדיעבד אינו יכול להוציא.

להוציא מי שעדיין לא קיבל שבת בתפלה

עוד העיר המנחת שלמה, דלדעת הטורי אבן (ראש השנה כט, א) ובשאגת אריה (יג) דהא דאם יצא מוציא הוא רק בברכות דרבנן ולא בדאורייתא, כגון ברכת

לזילותא דשבתא, שהרי אצל כולם עדיין הוא חול. גם בתשובות והנהגות (להגר"מ שטרנבוך, ב קטט) האריך בנידון שאלתנו, ומסקנתו שיקבל שבת ויסע ברכב ישראל. ואילו בתשובות אז נדברו (להגר"ב זילבר, ט, ד) מתיר להוציאם בלי שהוא עצמו יכוון לצאת.

בענין מזיק חפץ מבוטח אם חייב בתשלומים (ויצא 408)

הרה"ג ר' מרדכי גרטנר שליט"א אלעד:

במה שהבאתם מי שרצו להוכיח מדברי רש"י בבא קמא (ג, א), שן לא שנה מכליא קרנא, ולא שנה לא מכליא קרנא. וברש"י "כגון שאכלה ערוגה וסופו לחזור ולצמוח אבל לא כתחלה. וביער היינו היכא דמכליא קרנא דמשמע וביער שמבער לגמרי", דמשמע שחייב המזיק הוא רק לשלם את הפסד הבעלים, ובמבוטח אין הפסדא, ודחיתם דאין זה הפירוש בדברי רש"י אלא הכוונה דכיון דדרכו לגדול אבל שלא כתחילה, א"כ אין כדאי לבעלים לקוצרה פעמיים, שכן אינו מרויח אלא מעט, אך עדיין אין זה נכנס לגדר מכליא קרנא, כיון שסוף סוף עתיד לחזור. עכ"ד.

א. עיין בגליון אלפס שנדפס על הרי"ף שם, דכתב ממש כדברי מעכת"ר, ופירש כן דברי רש"י, ולא כמי שדקדקו מרש"י לפטור בכהאי גוונא.
 ב. אף לו יהי כדבריהם דכוונת רש"י לפטור בצומח כתחילה, יש לחלק ולהעמיד חילוק בסיסי בין נידון זה למזיק חפץ מבוטח: דכשהזיק חפץ מבוטח אזי הוא הזיק נזק גמור, אלא שיש מי שיפצה וישלם בעבורו. אך בשחת עד כמה שזה אמור לצמוח כתחילה והוא גברא דזורע לתבואה ולא קוצר באמצע לבהמות - באמת ליכא נזק כלל, ולכן רק בשחת שצומח כתחילה לרש"י פטור אבל במזיק דבר מבוטח חייב.

מסקנת ה'מנחת שלמה' שבקביעות לא ינהג כן

בסיום תשובתו העלה המנחת שלמה: 'נראה לענין הנדון של הרעק"א, דאע"ג דעדיף טפי מקידוש של בן א"י עבור בן חו"ל, שגם המקדש יכול לעשות עכשיו קידוש לעצמו, מסתבר דיש מקום לומר דכיון שלאמתו של דבר הרי עכשיו עדיין יום שהוא חול ולא שבת, וגם אין עליו שום חיוב לקבל עליו מעכשיו את השבת, מהיכ"ת נימא דחשיב כאילו הוא גם עכשיו מחויב בדבר ולעשות בקידוש זה שבת לאחרים ולא לעצמו. ויתכן דהטעם ששלוחי א"י נמנעו מלעלות לתורה ביו"ט שני וכן הכהנים מנשיאת כפים, הוא מפני שנראה קצת כאילו הם מוסיפים על יו"ט ראשון, הואיל ולדידהו ה"ז יום חול. אבל מעיקר הדין כיון שיש ערבות אפשר דיכולים שפיר להוציא לבני חו"ל. ולכן נלענ"ד דאף שמדאורייתא גם מי שלא קבל עליו שבת יכול לקדש עבור אחר שקבל עליו שבת, מ"מ מדרבנן, כיון דהרעק"א נשאר בספק, נראה דאע"ג דספיקא דרבנן לקולא, וגם דעת הלבוש (א"ח קצז) והטורי אבן (ראש השנה כט, א), דהא דמי שאינו מחויב בדבר אינו מוציא אחרים, הוא רק מדרבנן, וממילא מסתבר דבשעת הדחק אפשר להקל בזה. אבל כל זה רק ליחידים ובאופן עראי, אבל אין לקבוע מנהג כזה בקביעות. - אך כבר הבאתי לעיל שבש"ת הסבא קדישא הכריע להתיר לכתחילה כמפורש בריטב"א, ועל פי שיטות רש"י ורבתינו של הרא"ה, ושגם הרשב"א יכול להיות שמודה לזה.

עצת ה'מנחת שלמה' לקבל שבת ולחזור ברכב נכרי

ומסיים ה'מנחת שלמה' שעדיף שגם המתנדב לקדש בבית החולים יכוין לקבל עליו קדושת שבת, ובכל זאת יוכל לשוב לביתו מבעוד יום ע"י נהג נכרי, ולצורך גדול מותר בלי תשלום גם ברכב ישראל, הואיל ואין חשש

עלי שוב לארצך ואיטיבה עמך. אמנם, קטונתי מכל החסדים ומכל האמת, היינו נכון אמנם, שכשאני לעצמי איני רואה לי זכות שכולם יצלו, וע"כ אם כאשר יצאתי ועברתי את הירדן, הייתי לבדי עם מקלי, ועתה הייתי לשני מחנות, הלא גם אם לא תנצל רק מחנה אחת, יהיה זה בשבילי הצלה ודבר גדול, אבל בכל זאת אני חייב להתפלל על כולם, מאחר ולא הלכתי ולא חזרתי לפי רצוני אלא לפי ציווי מהשי"ת, כמו שאמר דוד המע"ה (תהלים ע"א), בצדקתך ה' חסיתי אל אבושה לעולם, וע"כ התפלל הציליני נא מיד אחי כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכניאם על בנים, היינו אם בכל זאת מישוהו מבני משפחתי יוכה ויהרג ח"ו, ואתה אמרת היטב אטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב, ולפי ערך הבטחתו של הקב"ה, גם אם אני כשלעצמי איני ראוי שכולנו ננצל, אבל מאחר והיתה זו הבטחת הקב"ה, שאמר לי ואיטיבה עמך וכו', ולפי ערכו הרם של המבטיח הכל יכול אסור שאפילו אחד ינזק ח"ו, כדי שלא תהיה ההבטחה לפלסתר, וע"כ אני מבקש על כולם שינצלו, ושלא ינזק אפילו ציפורנו של אחד מישראל אכ"ר.

וי"ל שהדברים רמוזים בדברי הרשב"ם (שם י"ג). אעפ"י שאין אתה מחויב לקיים לי הבטחתך שהרי קטונתי וגו', אעפ"כ עשה למען כבוד שמך שתתקיים הבטחתך, כמו שאמר משה להקב"ה כשרצה ללכות את ישראל, למה יאמרו מצרים ברעה, ובמקום אחר, מבלתי יכולת ה' וכו' וינחם ה' על הרעה עי"ש. ודו"ק.

ויירא יעקב מאד ויצר לו ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות, ויאמר אם יבוא אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה, ויאמר יעקב אלקי אבי אברהם ואלקי אבי יצחק ה' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך, קטונתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך כי במקלי עברתי את הירדן הוה ועתה הייתי לשני מחנות, הצילני נא מיד אחי מיד עשו כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכניאם על בנים, ואתה אמרת היטב אטיב עמך ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב. לכאורה סדר הפסוקים קשה להבין, כי אחרי שכבר אמר מקודם, שחילק את המחנה לשני מחנות ואמר אם יבוא עשו והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה, הרי כנראה שכבר השלים עם כך שעשו יצליח להכות מחנה אחת, וא"כ מה שוב שאומר ה' אלקי אבי וגו' ואיטיבה עמך, הצילני נא כי ירא אנכי אותו פן יבוא והכניאם על בנים, ובאמצע אומר לפני כן קטונתי מכל החסדים, ועתה הייתי לשני מחנות, הלא הוא בעצמו עשה כך שחילקם לשני מחנות, ומה מקום היה לו להתפלל ולירא מזה, וגם מה שאומר כי ירא אנכי אותו, הלא כבר נאמר מקודם ויירא יעקב מאד. גם צריך להבין מה שמסיים ואתה אמרת היטב אטיב עמך, הלא כבר הזכיר מקודם הבטחת הקב"ה ואיטיבה עמך. וכל זאת היה לו לומר ולהתפלל לפני כן, ולא אחרי שחילקם לשני מחנות, וכאלו השלים עם כך שהמחנה השניה תשאר לפליטה.

ואמרת לפרש בס"ד בדרך פשוטה, שמתקבלת על הדעת ומשתלב בסדר הפסוקים, שנכון אמנם שיעקב שראה את עצמו קטן ודל, וברוב ענוותנותו לא החזיק את עצמו ראוי שינצלו כולם, וע"כ כאשר שמע מפי המלאכים שעשו הולך לקראתו וארבע מאות איש עמו, נבהל מאד כמ"ש ויירא יעקב מאד ויצר לו, ולכתחלה הסתפק בהצלה פורתא של והיה המחנה הנשאר לפליטה, אבל אח"כ נתן יעקב אל לבו, הלא אין הליכתו כהליכת שאר בני אדם, אלא כל צעדיו מכוונים מההשגחה העליונה, וע"כ הזכיר, ויאמר אלקי אבי וגו' האומר אלי שוב לארצך ולמולדתך ואיטיבה עמך, היינו שמאחר ואין אני הולך ובא לפי רצוני, אלא כל הליכותי הם לפי ציווי השכינה, שצוותה

<p>פתרון החידה השבועית (ויצא) -</p> <ol style="list-style-type: none"> והנה ז' וגו' אברהם אביך ואלקי יצחק וגו' (כח, ט). ביצחק לא אמר אביך כמו באברהם. (ועיין בזה בבעה"ט). בפרשה מופיע באר, שבע פעמים. בלידת לוי ויבולן אמרה לא כי ילדתי לו שלשה - ששה בניים. <p>© כל הזכויות שמורות למחבר</p>	<p>חידות לפרשת השבוע</p> <ol style="list-style-type: none"> באותו פסוק שאביך הופיע שם אביך לא הופיע. מיצא בפרשה את כאר שבע. שאלה: מה העד השנה ללוי ולבולן? תשובה: מטפיר.
---	--

גמ"ח כלי עבודה "אביה" (שיבוץ ו') טלפון: 03-6780673 או 054-2149883 (שלמה)

רוב כלי העבודה: פטישון, רתנת, דיסק, מקדחות, מברגות, קונגו, וכיו"ב

חדש! מכשיר היתוך לקרימיקה! יעוץ וליזוי מקצועי חינם!